

Izhaja v Trstu vsak
= petek popoldne =
Uredništvo in upraviništvo
ulica Boschetto št. 5. II. nad.
= Telefon št. 1570 =

Delavski List

Glasi slovenskih socialistov na Primorskem.

Posamezna številka
= 6 vin.
Inserati po dogovoru.
Naročnina za celo leto
4.20 K., pol leta 2.10 K.,
četrt leta 1.05 K. - Ino-
zemstvo več poština.

Dogodki na Turškem.

Mirno in dostojno, ne da bi se bilo pre-lilo niti kapljice krvi, se je lani izvršila na Turškem revolucija, ki je izvojevala tep-tanemu, zatiranemu in že popolnoma obu-božanemu turškemu ljudstvu ustavo in svobodo. Vršili so se takrat znameniti do-godki nad katerimi je ves civilizirani svet opravičeno stmel. Iz vseh krajev turške države so prihajale vesti, da je vojaštvo zdaj v tem ali drugem kraju, zdaj v tem ali drugem mestu stopilo na stran revolu-cionarcev ter da je bilo pripravljeno v skrajem slučaju žrtvovati svojo svežo kri, da izvojuje svobodo desetletja in desetletja zatiranemu in bednemu turškemu ljudstvu.

Časa je bila polna. Preveliko je bilo za-tiranje, preveč je bilo izkoriščanja, pre-strajna je bila beda in negotovost pred bo-dočnostjo.

Ljudstvo je bilo zahrepenelo po svobodi in življenju, napraviti je hotelo konec izko-riščanju in bedi, uničiti je hotelo pijavke, ki so živele in se redile od ljudske krvi v senci prestola, na katerem je sedel zastop-nik absolutističnega in despotičnega režima, sultan Adbul Hamid. In vojaštvo je razu-melo trpljenje in hrepenenje ljudstva, in stopilo je na stran ljudstva proti pijavkam, proti absolutizmu in despotizmu za svobodo. In ljudstvo je zmagalo. In komaj so se po-šiljale v svet vesti o najrazličnejših spopadih z vojniki, ki so ostali zvesti svojemu zati-ranju, komaj je bilo mogoče predstavljati si važnost in obsežnost dogodkov in komaj je bilo mogoče upati, da bi ljudska volja zmagala, že so prihajale druge vesti, ki so pravile, da se je sultan odrekel absolutisti-čnemu vladanju, da je dal ljudstvu ustavo ter prisegel ustavo varovati, spoštovati in se sam po njej ravnati. Ljudska volja je zmagala. Takrat so se različni paše in vali zbalj svojega življenja in oropanega imeja ter pobegali v tujino vživati bogastvo, ki je nosilo seboj prokletstvo turškega ljudstva. Volitve so bile razpisane in turško ljudstvo je poslalo v parlament pronesirane zastop-nike mladoturškega odbora, ki je vprizoril, in vodil revolucionarno gibanje ter izvojeval svobodo.

In sestavilo se je novo ministrstvo ka-terega predsednik je bil iz domovine izgnani skrajno radikalni Ahmed Tiza.

In novi parlament se je takoj poprijel dela, da uredi razmere v državi tako, da bodo odgovarjale potrebam časa in ljudstva.

Toda oni, katere je ljudstvo premagalo, oni, katere je strah pred ljudstvom in pra-vico izgnal iz domovine, niso mirovali, niso hoteli priznati, da je konec dobe, v kateri so smeli ravnati z ljudstvom povzorec ro-parjev najnižje vrste. Najprej so začeli zbi-rati pohlevne duše zaljubljene v božjega Mohameda in v svoj islamizem ter te šun-tali proti mladoturkom, ki so začeli dajati pravice tudi drugim pod turško državo

Charles Robert Darwin.

Predavanje v Delavskem izobraž. društvu v Gorici 14. marca 1909

Vse, kar je bog vstvaril vrst in plemen po reku biblije, je po božji volji neizpre-menljivo in ima služiti človeku. Barva cvetic naj razveseljuje človeško oko s svojo lepoto. Plod dreves naj služi okusu človeka. Kača ima svojo svrhu in izloča strup. Teorija in priznavana posvetna veda je stala na sta-lišču biblije in Linnéja. Država in cerkev sta bili združeni pod načelom, da je država končni cilj človeške družbe in je državni vladar postavljen po božji milosti in volji. Prosto prepričanje in svobodna veda je bila tako izključena iz šol in vseučilišč, morala se je prikrivati, da ni prišla v konflikt z državno silo. Šele pad absolutizma, fevda-lizma in hierarhizma vsled francoske revo-lucije leta 1789 je odprl prosto pot vedi in svobodnemu prepričanju. Veda se je ločila od teologije in biblije, in potem razvoja vede prvih petdeset let po fran-coski revoluciji je postal mogoč svoboden nastop evolucijske teorije. In da je Charles Darwin sistematično teorijo evolucijonizma

spadajočim narodom. Potem so začeli šun-tati ljudstvo proti mladoturkom, ki so raje sprejeli od Avstrije 56 milijonov kron, nego da bi bili, da se zaradi Bosne in Herce-govine prelija kri tistega ljudstva, ki se mu je polovico krvi že izsesalo, šuntali so ljudstvo proti mladoturkom zato, ker niso hoteli napovedati vojne proti Bulgariji, ki se je bila proglasila za samostojno državo. Mirno se je bila izvršila revolucija, mirnim potom se je doseglo, kar bi se bilo doseglo sicer pa drugim potom. Ampak tako ni smelo ostati. Ponižani ponos slug in izko-riščevalcev obsolutizma, je hrepenel po maš-čevanju. In tako se je zgodilo, da priha-jajo sedaj iz Turškega vesti ki pripove-dujejo, da se je vojaštvo uprlo novim odred-bam, da je proti ustavi da hoče, da se poslanci in vsi ravnajo po starih navadah islamizma, i. t. d. V Stambulu in Carigradu so se vojaki že vprli in začeli agitirati za islamizem.

Reakcijonarno revolucionarno gibanje v Carigradu se je začelo tako: Zjutraj sta dva bataljona zasedla Zofijno džamijo in parlament; na čelu je bilo le malo častni-kov, kajti večinom so jih vojaki zaprli v vojašnici. Kmalu se je vojakom pridružila ogromna množica, ki je narastla na stotisoč glav ter je zasedla vse dohode k parla-mentu. Uporni vojaki so zahtevali uveljav-ljenje starega šerijatnega zakona, odstranitev velikega vezirja, vojnega ministra in pred-

Prvi majnik je delavski praznik!

Dolžnost vseh delavcev je, da se že sedaj pripra-vljajo, da bodo ta svoj dan dostojno praznovali.

Pittoni - dr. Rybař.

Že 25 let se bori narodnjaška tržaška stranka na Primorskem za ustanovitev slo-venskih šol v Trstu in Gorici. Liberalna italijanska nacionalna stranka je smatrala vedno in smatra še danes ljudsko šolo kot temeljno pozicijo v narodnostnem boju. Zato odreka slovenskemu prebivalstvu os-novni nauk v maternem jeziku. Tudi po-žrtvovalni boj goriških Slovencev je bil do danes zamen. — Na Goriškem in v mestu Gorici vlada še vedno ista, nepristopna, skrajno šovinistična liberalna narodna ita-lijanska stranka. Goriškim Slovincem ni ostalo drugega, nego da so res z občudovanja vredno požrtvovalnostjo ustanovili svoj lastni šolski zavod, ki seveda služi mnogo bolj političnim narodnim namenom Sloven-cev v Gorici, kakor to ne bi storila javna slovenska šola pod vplivom in upravo go-riškega mestnega zastopsva. Radi narod-nostnega principa je italijanska liberalna stranka v Gorici povzročila, da se slovenski narodni živelj v Gorici vedno, ne le mnogo bolj, oprošča italijanskega življa, marveč

razvil in dokazal, to je njegova glavna zasluga, in zato spoštujemo tudi mi socija-listi Karla Darwina kot veleum in dobrot-nika človeštva.

Evolucionizem je danes tudi po teologih in katoliških učenjakih učenjakih priznana teorija. Priznava to eden najhujših proti-darwinistov, dr. Dennert, ki v svoji knjigi «Vom Sterbelager des Darwinismus» (iz smrtne postelje darwinizma, leta 1905) sklepa: «Descendenčna teorija se priznava danes kot upravičena teorija skoraj po vseh pri-rodoslovcih.» In on je, ki svari katoliške učenjake: «Ne zaletavajte se po nepotrebnem v nasprotja s prirodoslovjem, kajti cerkev ne more od tega imeti drugega nego škodo. Čudo stvarstva ne trpi nikakega ubitka po razvojni misli, nasprotno se le povišuje in pridobiva. Imejmo pred očmi žalostne izkušnje odpora proti nauku Ko-pernika. Brezumno se je takrat cerkev po-stavila v bran, priznavati oni novi nauk, in vendar je zmagonosno ta nauk prodril, in cerkev, ki se mu je branila iz ničnega vzroka, je bila premagana in je žela posmeh in zaničevanje. Krščanski svetovni nazor

sednika parlamenta ter zase generalni par-don in priznanje, da ravnajo patriotično. Množici se je pridružilo 7000 «zoff» (du-hovniških gojencev). Vodja ustašev je neki podčastnik. Brzobjavne žice so po vsem mestu porezane. Dopolne so uporniki hoteli izvabiti vojaštvo iz vojnega ministrstva, kar je preprečila kavalerija. Tuintam je prišlo do spopadov. Skoraj vsi častniki so v vo-jašnicah zaprti; precejšnje število jih je ubitih. Šejh il Islam (cerkveni poglavar) se je pogajal z ustaši, toda zaman. Uporniki zahtevajo tudi razpust mladoturškega od-bora: predsednik parlamenta naj bi postal Ulema Mustafa paša Asim, podpredsednik pa Armenec Lohrab. Predsednik zbornice je demisioniral, prav takó tudi veliki vezir in ves kabinet. Tudi iz pokrajine, zlasti iz Kosova in iz Albanije prihajajo vznemi-rjajoče vesti.

Ponoči dne 14. aprila je bil umorjen pra-vosodni minister, mornariški minister pa-ranjen. Vseh oseb ubitih je bilo — kakor se računa — okolu 200. Sultan je imenoval za vojnega ministra Eden paša. Sultan je sprejel demisije ministrov in tudi zbornica je sprejela demisije.

Iz poslednjih došlih vesti je pa razvidno, da reakcijonarci ne bodo dosegli nobenega vspeha, ker je ljudstvo še vedno vneto za konstitucijo. Zbornica je pa sklenila izdati poseben manifest ki pozivlja ljstvo na mir.

tudi, da se slovenska deca v osnovnih šolah vzgojuje narodno šovinistično.

Enako strastno je nasprotovala slovenski ljudski šoli italijanska liberalna stranka v Trstu, dokler je bila vsemogočna v mestu in dokler je imela izključno parlamentarno zastopstvo v svojih rokah. Tudi boj tržaških rodoljubov za slovensko šolo je bil, lahko se reče, prav 20 let jako mlahovega zna-čaja. Zato tudi ni imel nobenega uspeha in tudi ne najmanjšega upanja na uspeh. Po-litična narodna stranka v Trstu je imela proti sebi občinsko in deželno zastopstvo ene najmočnejših avtonomnih skupin v Avstriji ter je imela proti sebi oficijelne zastopnike v parlamentu. Ako goriški Slo-venci s svojim temperamentnim nastopom proti razmeroma precej šibkemu nasprotni-ku niso mogli ničesar doseči, temnanj je bilo to mogoče pohlevnemu počenjanju na-rodnjaških voditeljev v Trstu. Šele parla-ment splošne in enake volilne pravice je premenil za Trst položaj. Tržaška socialno-demokratska stranka je zmagala na celi črti ter je poslala na Dunaj štiri svoje zastopnike. Iz naravnih razlogov se mora sklepati, da je premenjeni položaj v Trstu,

je imel le ogromno škodo od zelotizma po-sameznih nje zastopnikov. Imejmo torej kot vodilno zvezdo, kar nam govori prva knjiga Mojzesa: «In rekel je Bog.» Držimo, da je stvarstvo božja volja in božja moč, da pa se priroda razvija in izpopolnjuje po zakonih, ki jih je Bog že s stvarstvom ustanovil. In dejansko so cerkveni znanstveniki in teologi bili proti darwinizmu previdejši nego proti nauku Kopernika in Gallileia: človeški intelekt se je razvil, tako da temu prirodnemu razvoju ne morejo odolevati tudi najstrožji zaščitniki biblije in božjega stvarstva.

Teologi priznavajo torej evolucionizem in darwinizem v tem zmislu ter obsojajo le natike: 1.) da razvoj izhaja brez volje stvarnika; 2.) da se premenitev vrst vrši vsled slučajja; 3.) da je razvoj brez cilja; 4.) da je glavni činitelj razvoja egoizem; 5.) da je človek le višja žival. Priznavajo pa katoliški učenjaki: 1.) da se dejanski razvoj in preminjanje vrst vrši po gotovem načrtu in cilju; 2.) da slučajja ni v prirodi; 3.) da je egoizem le podrejen činitelj v razvoju in je glavni činitelj altruizem; 4.)

(po eni strani naraščanje slovenskega življa, ki se je pokazal pri volitvah, po drugi pa polna zmaga socialne demokracije) moral spraviti slovensko šolsko vprašanje na drug tir in na drugo podlago. Na eni strani se je začelo odločnejše zahtevati in nastopati za slovensko osnovno šolo v Trstu; na drugi strani je pa prenehal odločen šovini-stični odpor od italijanske strani. Tako se je razvilo vprašanje slovenske šole v Trstu docela naravnim potom. To je: dr. Rybař je na Dunaju podvzval rešitev vprašanja slovenske šole, in ministrstvo se je obrnilo na oficijelne zastopnike tržaškega mesta v parlamentu, da izrečejo svoje mnenje. Ita-lijanska delegacija je priznavala principijelno upravičenost slovenske zahteve in, kakor nem je sodrug Pittoni v Rdečem Praporju 10/3/1909 izjavil, so se italijanski socialno-demokratski poslanci oficijelno naznanili ministrskemu predsedniku Becku, da se brezpogojno strinjajo, da se da tržaškim Slovincem osnovna šola v materinem jeziku. Vprašanje slovenske šole v Trstu se je torej docela naravnim potom izvršilo, kakor mora to vsak po zdravem razumu soditi.

Tudi je docela naravno, ako je narod-njaška stranka v Trstu po shodih in v «Edinosti» ta uspeh razglasila in sebi pri-pisovala posebnih zaslug. Nikdo jim tega ne more braniti in očitati, če bi tudi drugega ne bilo, nego izraz veselja nad doseženim uspehom. Ampak nekaj je bilo kar je bilo skrajno nepošteno. Voditelj slovenske narodne stranke v Trstu so stvar izrabljali ne le sebi v prilog, ampak tudi socialnodemokratski stranki na škodo. Trdili so, da so naši zastopniki igrali na Dunaju pred ministrstvom jako dvomljivo ulogo in celo da so bili nasprotni slovenski šoli v mestu. Na javnem shodu mesca no-vembra 1908 j. protestiral sodrug dr. Henrik Tuma proti načinu, kakor se ta zadeva izrablja. Rekel je, naj se nikar ne posluša neresničnih glasov slovenske na-rodne stranke, ki očita socialni demokraciji, da je nasprotna rešitvi vprašanju slovenske šole, in se po shodih hvalisa, da je edino zaslug narodnjaških voditeljev, da se je to vprašanje povoljno rešilo. Označil je to kot navaden političen švindelj. Ni pa ime-noval nobene osebe na shodu. Kljub temu so priredili narodnjaški voditelji nov poli-tični švindelj. Zbobjali so proti osebi drja. Tuma velik shod, kjer sta se narodna voditelja dr. Slavik in dr. Rybař skrajno malenkostno in nelojalono obnašala. Mesto da bi dala odločno izjavo glede šolskega vprašanja, se je podtikalo, oziraje se na neko staro prijateljstvo med drjem. Rybařem in drjem. Tumo, temu zadnjemu različne lastnosti, ki se jih pa noče povedati. To naj bi bil odgovor na splošno očitanje po-litičnega švindlja pri šolskem vprašanju. Z večjo drznostjo pa se je potem na drugih shodih po tržaški okolici širila govorica, da so se socialni demokratje na Dunaju obnašali dvomljivo in proti rešitvi šolskega

da je človeški duh stvar na sebi da je le telo podobno živalskemu organizmu, duh pa je po božji podobi. Še velja torej rek: «In rekel je Bog.» Vsa živečja bitja in vrste so nastale po božji volji. No, ni pa rekel bog, «kako» naj se porajajo in pre-minjajo rastlinske in živalske vrste, in ta «kako» ostaja prosto poprišče vede in učenjakov. S tem je pa vendar cerkev morala premeniti kruto svoje stališče, ki ga je zavzemala skoraj 1900 let. Kakor je prej trdila «in rekel je Bog in ustvaril je plemena in vrste nepremenjivo», tako danes pripušča tolmačenje biblije v smeri, da se stvarstvo do tolmačiti tako, da se priro-doslovne vede dajo utemeljevati po razvojni teoriji in da veda verne ne nasprotuje.

Domes lahko trdimo, da je dokazano po tej poti in teoriji, da se rastlinske in živalske vrste s človekom vred preminjajo ter popolnujejo; da se je tudi človeški in-telekt razvil iz nizkega, skoraj živalskega stanja od afektov do čustvovanja, volje in samozvesti; da se je prvotni instinkt in egoistični nagon po hrani razvil v človeški družbi do altruizma in vesti; da se je re-

vprašanja in da je edino zaslug slovenskih prvakov, da se je to vprašanje kar tako nakrat rešilo. Poslanec Pittoni se je pa kar naravnost očitalo, da je tudi on bil nasproten in da se je proti naučenemu ministru Marchetu izjavil proti šoli. Sodrug Pittoni je na to možato v »Rdečme Praporju« dne 10/3/1909 izjavil; 1) nesramna laž je, da je bil poslanec Pittoni kot zastopnik italijanske delegacije slovenski šoli nasproten; 2) res je, da je na oficijelno vprašanje ministrskega predsednika on oficijelno izjavil, da italijanska delegacija soglašala glede rešitve slovenskega šolskega vprašanja; 3) pozval je dr. Rybářa, da je njegova dolžnost izjaviti, ali je zlagane vesti kolportiral po tržaški okolici ali ne. Na ta nedvomljiv poziv državnega poslanca Valentina Pittonija, je državni poslanec dr. Otokar Rybář po tedenskem pomisleku klaverno »nekoliko« odgovoril. V tem odgovoru pa ni storil, kar je bila njegova dolžnost. 1) *Ni prekal, da je kolportiral in širil na shodih nesramno laž*; 2) *moral je priznati, da so socialnodemokratski poslanci italijanski na oficijelni poziv ministrskega predsednika barona Becka oficijelno soglašali, da se slovenska šola podržavi*. Stoji torej nerešeno vprašanje sodruga Pittonija, ali je kolportiral državni poslanec dr. Rybář one laži ali ne, rešena pa je istina, da so oficijelno državni poslanci socialnodemokratske italijanske stranke soglašali za zahtevo slovenskih narodnih poslancev, da se slovenska šola podržavi. Ostaja torej: višil se je gorostasen političen švindelj v Trstu in tržaški okolici z vprašanjem podržavljenja slovenske ljudske šole v Trstu, in drugič: dr. Otokar Rybář je utaknil molče očitane kolportiranja laži na javnih shodih v žep. Klaverno na stopanje slovenske narodnjaške inteligence pa najbolje označuje klaverno pismo ljubljene slovenskega naroda tržaške okolice, dr. Otokarja Rybářa.

Politični pregled.

V Pragi je redarstvena oblast razpustila tudi socialnodemokratsko društvo »Spravepinost« v Holešovicah-Bubnah ter konfiscirala društveno imetje. Za vzrok se navaja, da je društvo prekoračilo svoj delokrog, kar utemeljuje policija tako; Dne 21. marca je društvo imelo shod, na katerem je poslanec dr. Soukup govoril o razmerju med Avstrijo in Srbijo; po končanem referatu je predsednik društva, sodrug Josip Kousa ponovil, kar je govoril Soukup, ter je dejal, da bi v slučaju vojne na razvalinah države nastala revolucija. S shoda so se zasliali klici: »Tako je! Živila revolucija!« Vsled tega — pravi policija — je društvo državi nevarno... Treba se je res prijeti za glavo ob takem pravnem razlaganju.

Ogrski državni zbor bo imel svojo prvo sejo baje dne 16. t. m. Ministrski predsednik Wekerle ima baje namen predložiti na prvi seji pogodbo sklenjeno s Turčijo.

Dalmatinski deželni zbor bo sklican v mesecu juniju t. j. potem ko bo šel avstrijski državni zbor na poletne počitnice.

Princ Jurij uganja zapet komedije. Dosedaj bi bil rad imel vojno z Avstro-Ogrsko. Sedaj se je pa izrekel pred srbskimi častniki, da Srbija se bo kmalu našla pred alternativo, ali rešiti Srbe iz Stare Srbije in Makedonije od turškega jarma, ali se pa za vedno odreči hrepenenju po tistih

ligija razvila s človeško družbo in človekom vsed iz prvih, skoraj živalskih afektov strahu in groze, od demonstva do ideje boštva in do spoznanja vesoljnosti prirode. Ideja boga je nastopila le in šele s razvojem človeškega intelekta in ni bila dana a priori, t. j. če naprej. Od nezveznih občutkov, od krika in skoka se je razvilo človeško čustvovanje do tvorine fantazije, skozi ritem in melodijo do simfonije v muzični umetnosti. Od instinktivnega pobiranja vsakdanje hrane se je človeško delo skori suženjstvo in robstvo, razvilo do svobodnega dela s pomočjo velikih, prirodnih sil, razteznosti in elektrike, v prid človeške družbe. Vse se giblje in razvija torej iz nevidnih početkov v nevidno neskončno dalj. Iz kaosa je prešlo in prehaja vse v svetlobo, od odvisnosti človeka od prirode gre vse dalje do svobode človeka od prirode in do gospodstva nad njenimi silami. Vsa pot razvoja in napredka se zreali v človeškem delu. Borimo se za spoštovanje dela in razdelitev plodov človeškega in prirodnega dela v prid vsemu človeštvu, - zato smo socialisti.

KONEC.

deželah. Nalašč ne bo šel sedaj proč iz Srbije ker upa, da bodo imeli srbski vojaki kmalu priložnost pokazati svojo ljubezen do domovine. Mi bi želeli seveda, da bi to svojo ljubezen dokazali ampak ne na način, da bi zaradi takih dokazov tekla kri.

Španski ministrski predsednik, je v državnem zboru španskem predložil načrt, ki da amnistijo vsem onim, ki so bili v zadnjih 4 mesecih kaznovani zaradi zločinstva potom tiska.

Abdul Hamid turški sultan se bo baje odrekel prestolu. Tako piše glasilo turškega prestolonaslednika Izudin-a. Tudi glasilo princa Rešadija agitira proti sultanu češ, da ni za nič. V letakih se pripoveduje, da je v sedanjem trenutku princ Izegin edini, ki bi bil zmožen voditi stvar pravilno naprej.

„Dreadnoughts“. Tako imejujejo najmoderneje bojne ladije, katerih bo naredila Avstrija do leta 1912-4. Anglija 22, Francija in Združene države v Ameriki, po šest. Germanija 13 in Brazil 3. Za tiste štiri, ki jih bo imela Avstrija in se bomo mižnijmi bahali, bo moralo plačati avstrijsko prevajalstvo 440 milijonov, kajti vsaka stane po 55 milijonov kron.

Josip Krapka umrl. Na velikonočni podeljek je v Prostějovu umrl sodrug Josip Krapka, urednik ondotnega socialnodemokratskega lista »Hlas Lidu«. Sodrug Krapka je od mladih nog deloval v stranki in si je pridobil za češko socialnodemokracijo mnogo zaslug. Več let je bil tudi na Dunaju urednik glasila »Dělnické Listy«, ki izhajajo zdaj dnevno. Bolan je bil že dolgo let na pljučih, vendar je bil prav do zadnje ure na delu. Star je bil šele 46 let.

Socialistični kongres v Saint-Etienne na Francoskem, ki se je zaključil včeraj, je izvolil znane francoskega antimitarista Hervé-a za člana v upravni strankini oddelek.

V Perziji so Janudi (neka posebna tribu) obkldili mesto Astrabad, katero so dosedaj okupirali kavkaški ustaši. Janudi so začeli streljati proti ustašem in so jih tudi več ustrelili. Panot, voditelj ustašev je zbežal, ostali ustaši so se pa udali ruskemu konzulu kamor se je skrilo tudi več žena z otroci.

Domače stvari.

Prvi majnik se bo praznovalo letos kakor druga leta. Zjutraj ob 10. uri bo v »Fondo Wildi« v ulici Rossetti velik shod in sicer posebej za italijanske, slovenske in nemške delavce. Po shodu bo obhod po mestu. Popoldne bo pa zopet v »Fondo Wildi« velika skupna veselica pri kateri bodo sodelovali pevski zbori italijanskih, slovenskih in nemških delavcev, dve godbi i. t. d. Slovenske delavce opozarjamo že sedaj na to krasno delavsko veselico.

Shod železničarjev se je vršil v gostilni »International« v sredo dne 14. t. m. ob 8. uri zvečer. O praznovanju prvega majnika je poročal obširno Kopač. Sodr. Regent je poročal o prihodnjih deleznozborskih volitvah. Govorili so še sodrugi Falk. Jernejčič Fran in Milost. Končno so železničarji sklenili praznovati prvi majnik in se ta dan dovoli železnici samo toliko delavcev kolikor jih železnica nujno potrebuje za promet. Izvoljen je bil poseben odbor, ki ima nalogo ta sklep naznaniti vodstvu južne železnice ter ukreniti vse potrebno, da bo praznovanje uspelo tako kakor druga leta. V tednu se bodo zbrali na poseben shod tudi državni železničarji ter sklenili praznovati prvi majnik.

Važna seja zaupnikov bo v sredo dne 21. t. m. ob 8. uri in pol zvečer v Delavskem domu ul. Boschetto 5. I. nad. Poleg drugih stvari je na dnevnem redu tudi praznovanje prvega maja. Nihče naj ne manjka.

Volilni odbor na Greti ima važno sejo v petek dne 23. t. m. v društveni krčmi na Greti (vogal ulice Cisternone). Odborniki so naprošeni, da se te seje gotovo udeležijo.

Nova metoda. Zgodilo se je te dni to le: V tiskarno Priora v Koprju, kjer se tiska anarhistični list »Germe« je prišel policijski agent z žendarmom ter je zaplenil list »Germe« ko je bil ta šele ulomljen in še ne tiskan. V Avstriji imamo zakon, ki določuje, da se mora nesti en izsti lista državnemu pravniku takrat kadar se nese druge izstise iz tiskarne. En urednik lista »Germe« je opozoril agenta na ta zakon, toda brezuspešno. Potem je urednik zahteval od agenta, da mu pokaže odlok ki določa

da se mora list zapleniti. Toda ko je to zahteval je obrnil žendarm puško z nasajeno bajoneto naravnost proti uredniku ki je zahteval od agenta samo to, da se ravna po Avstrijskem zakonu.

To so že povedali obširno drugi listi in redarstvena oblast ni tege dementirala Torej velja ravno toliko kakor da potrjuje, da se je zgodil slučaj, ko se redarstveni agent ni ravnal po, marveč proti zakonu. To je menda najnovejša metoda po kateri se hoče še nekoliko bolj zatirati časopise, ki v Avstriji itak ne vživa preveč svobode. Ni dovolj, da se zatira svoboda potom zakonov, treba je še preko zakonov zatirati to mrvo svobode se bolj. Upamo, da se je to zgodilo poslednjič in upamo vb enem, da se bo poklicalo na red in kaznovalo one funkcionarje ki so v državni službi in se ne ravnajopo zakonih.

Lekcija tržaški klepetulji. Svoječasno smo poročali kako je list »Naša Sloga« (glasilo poslanca Mandiča v Istri) prišla tržaško »Edinost« in druge narodnjaške liste zato, ker s svojo pisavo kompromitujejo in škodujejo narodni stvari v Istri. Zdaj je »Edinost« spet vstrelila takega kozla. Pred tednom je objavila namreč članek o ločitvi občin v Istri. »Naša Sloga« pravi seveda, da je ta članek objavil nek slovenski list, in mi povemo, da je ta slovenski list sama »Edinost«. V tem članku pripoveduje »Edinost« kako se neki italijanski nacionalci ogrevajo za ločitev občin sedaj, ker vidijo, da njihove trdnjave padajo ena za drugo v hrvatske roke, ker ne morejo več tako absolutno vladati kakor nekda. »Naša Sloga« odgovarja in pravi: »Mi smo že večkrat prosili naše liste, naj za božjo voljo bodo bolj previdni kadar poročajo o istrskih razmerah. Ni treba objavljati toliko neresnic, ker se s tem škoduje narodni stvari. Toda zamanj so bili vsi naši opomini. Naši narodni listi pišejo še vedno o naših stvareh kakor kake klepetulje. «Potem pa prša »N. S.« Kje neki pa je tista naša moč in kje smo mi gospodarji? Mari niso še danes ital. nacionalci še vedno absolutni gospodarji v Istri? Škarje in platno imajo še vedno v svojih rokah. Zato pa prosi »N. S.« vse slovenske narodne liste (rekte »Edinost«) da se bolje informirajo predno kaj pišejo o istrskih razmerah in ni treba da bi streljali s prazno puško. »Edinost« je tega poduka res vredna.

V najlepšem soglasju smo mi socialni demokratje in klerikalci. Kdor ne verjame naj čita »Edinost« in »Soča«. Pogledite: Mi pišemo da je cerkev klerikalni teater, mi priobčujemo cele podlistke o izganjanju hudiča ter o teoriji Charles Darwin, ki je protiklerikalna, pri državnozborskih volitvah smo povsod glasovali za liberalce proti klerikalcem, tako tudi pri deleznozborskih volitvah na Koroškem, ki so se vršile pred kratkim. Mi izdajamo protiklerikalni »Naprej« in protiklerikalne knjige ala »Pod spovednim pečatom« ter širimo »Svobodno Misel« proti kateri izdaja ljubljanski škof postirske liste, Pa smo združeni s klerikalci. Da smo združeni s klerikalci dokazuje »Edinost« in »Soča« vsaka po svoje. In ljubljanski »Slovenec« se celo veseli dokazovati javnosti da je res med nami in njimi kompromis. V velikonočni številki je »Slovenec« pohvalil tržaške socialiste ter rekel, da je čisto prav, da tržaški slovenski delavci glašujejo pri prihodnjih volitvah za socialistične kandidate, ki imajo svoj socialno-gospodarski program in so... (groza) in so Slovenci. S tem je spravil »Slovenec« narodnjakarje malce ob ugled in naredil — seveda — narodno škodo.

Nam je žal samo, da smo združeni s klerikalci vedno samo pred volitvami in se po volitvah izkaže, da so bili s klerikalci združeni narodnjakarji. To je res slabo.

Skupna botega. Ljubljanski »Slovenec« je v neki notici povedal, da nastopijo pri prihodnjih volitvah tržaški narodnjakarji brez programa dočim da nastopijo socialni demokratje z gospodarsko-socialnim programom. Pa pravi ob koncu notice. Iz vsega se da sklepati, da N. D. O. ne postavi svojih kandidatov in da bodo delavci združeni v tej slavnostni N. D. O. glasovati morali za liberalno-meščanske kandidate Edinostarjev. Kakor se vidi so tržaški narodnjakarji in N. D. O. skupna botega. Ampak to je že stara stvar dragi »Slovenec«.

Na zaupnem shodu soc. dem. so-mišljenikov v Cerknem se je reklo, da so goriški naprednjaki strahopetci in da ne bi dobili pri volitvah, če bi se vršile letos, niti toliko glasov kakor soc. dem. stranka, ki je najmlajša v deželi. To je naprednjake hudo speklo. Nisc mogli molčati. Zato so se v sobotni »Soči« maščevali: *zlagali* so

se, da se v Cerknem niti ni mogel izvoliti odbor soc. dem. krajne organizacije in *denuincirali* so, češ, da shod ni bil zaupen. Po stari navadi naprednjakov in »Soče«. Potrdili so znova staro pravilo, da sta si pes in mačka bolj prijatelja nego naprednjaki in resnica. Mi vemo, da se laž ubija sama; zato se ne brigamo dalje za tako »naprednjaštvo«.

Predsednik N. D. O. v Ljubljani tržni nadzornik Ribnikar, se je predsedstvu N. D. O. odpovedal. »Slovenski Narod« pravi, da se je odpovedal iz čisto osebnih oziriv. Po Ljubljani pa se govori, da mu je baje župan Hribar povedal, da v Ljubljani on potrebuje tržnega nadzornika ne pa načelnika N. D. O.

Poštno ravnateljstvo opozarjamo, da se z raznašanjem »Delavskega lista« zelo zakasnuje. Tako n. p. dobe posamezne organizacije na Goriškem »Delavski List« šele v nedeljo popoldne, kljub temu, da gre naš list vedno na pošto že v petek popoldne. Tudi se pripeti, da dobimo »Delavski List« vrnjen z opazko »se ne sprejme« ali pa »pod tem noslovom nepoznan« že v soboto ob 8. uri in pol, ko bi se ga sicer šele moglo donesti na naslov, ki ni vedno v sredini mesta. Take in enake nedostatnosti, ki izvirajo skoraj vedno iz nerazumljivega sovraštva nekaterih pismošev do našega lista, bi želeli da bi slavno poštno ravnateljstvo odpravilo. Sicer pa bomo prisiljeni drugače nastopiti proti onim pismošom, ki delajo zapreke našemu listu. Toliko na znanje.

Stavka lekarniških uslužbencev je končala s popolno zmago stavkujočih. Do zmage je pripomogla seveda samo solidarnost s katero so nastopili in vstrajali v stavki.

Pri občinskih volitvah v Ljubljani kandidirajo ljubljanski sodrugi sodrugi: E. Kristana; I. Mlinarja in J. Vilharja.

Sreče na delu V pondeljek je neki mačoval uslužben pri stavbi hiše v ulici Majolica v Trstu pradel v živo apno. Predvčerajšnjim je revež umrl.

Sodrugom, ki še niso pogledali ali so ali ne vpisani v vobilnem imeniku priporočamo, da store to še danes, ki je zadnji dan za reklamacije. Vsak naj prinese seboj seveda tudi potrebne dokumente s katerim se v slučaju da je reklamacija potrebna, lahko izkaže.

Cenjene naročnike, ki niso še ponovili naročnine opozarjamo še enkrat najtopleje, da store to v najkrajšem času. Kdor ne bo do prihodnjega četrtka poravnal naročnine, bomo prisiljeni list ustaviti. Onim naročnikom pa, ki so z naročnino v redu, pa ne dobe lista, priporočamo, da to takoj naznanijo našemu upravništvu kateremu naj tudi naznanijo natančen naslov.

DOPISI.

GORIŠKO.

Solkani. Zaupni shod sklíče tuk krajna organizacija in v soboto dne 17. t. m. v navadnih prostorih. Nihče naj ne manjka.

Velike žablje. V soboto se je zgodila pri nas valika nesreča. Alojz Merkelj je pri vožnji, ko je voz, ki ga je sam vodil, ponesreči zašel zenim kolesom v cestni jarek, padel pod voz ter si zlomil tilnik. Peljali so ga takoj v bolnišnico v Gorico, kjer je umrl. Zapustil je vdovo in troje otročičev od katerih ima najstarejši 6. let. Vdovi in zalujoči družini izrekamo tem potem naše sožalje.

Pokojni Alojz Merkelj je bil brat našega sodruga Merkelja v Trstu, kotremu izrekamo sožalje nad izgubljenim bratom.

ISTRA.

Pulj. Predavanje o Darwinizmu in o socializmu in individualni svobodi je priredilo pretečeni teden naše tuk, izobraževalno društvo. Predaval je sodr. E. Kristan. Oba predavanja sta dosegla svoj namen. Obiskovalci naših predavanj in vsi naši člani se bodo vedno spominjali teh dveh lepih predavanj. Pri predavanjih se je pogazal tudi napredek našega društva. Vsak je čutil, da samo naše vsakdanje trdno delo je moglo vzgostiti tako lepo število poslušalcev, ki tako pazno sledijo težavnemu predavanju. »Omnibus« pravi, da je bilo prvo predavanje previsoko, pa nima prav, ker ne pozna naših poslušalcev. Naše društvo je imelo več bolj popularnih predavanj, sedaj je čas, da se prične delavstvo na kaj bolj znanstvenega. Zato pa bodo delavci našemu društvu hvaležni.

Ljudska knjižnica v Pulju in nelojalnost naših narodnjakarjev. V «Omni-busu» smo čitali, da se je vršil sestanek za ustanovitev ljudske knjižnice v Pulju. Vsa narodna društva so bila na ta sestanek povabljeni. Naše izobraževalno društvo pa, ki je pokazalo, da ima za take reči največ zmisla, ni bilo povabljeno. Na tem sestanku so bili sprejeti vsi naši nasveti, ki smo jih objavili v «Del. Listu». Nam ni seveda do tega, ker niso na ta sestanek povabili našega izobraževalnega društva, čeravno se to lahko očita narodnjakom kot nelojalnost do gotovega števila nenarodnjaško mislečih slovanov. In mi bomo še naprej dajali narodnjakom nasvete in delali in izvršili na na polju izobrazbe še veliko več nego vse narodnjaške zizibambule.

Beda v Istri. Dežela, ki je nekdanj Rimljanom služila za vrt in je bila na glasu zaradi svoje čudovite plodovitosti, je že davno postala domačija bede. Zlasti letos pa je ta žalostna prikazen dosegla vrhunec; revščina in pomanjkanje najpotrebnejšega je tako velika, da se človek kar zgraja. Če pa preiskujemo razloge tega strašnega položaja, moramo reči, da sta kriva glavno dva faktorja: Avstrijska vlada, ki se v svoji brezbriznosti ni zmenila za ubogo Istro, pa naše meščanske stranke, ki ne poznajo nič družega kakor svoje nacionalne boje. Za leta in leta ne dela deželni zbor nič; deželni odbor pa ne kaže trohice zmisla za gospodarsko delo, temveč je ves čas deklamiral o italijanstvu in o «avita coltura» od katere pa ljudstvo ni dobilo zal toliko, kolikor je črnega za nohtom. Tako smo srečno prijadrali do nepopisne revščine in skoraj do gospodarskega bankrota. Imeli smo deželnozborske volitve, a deželni zbor ni slikan. Vršila so se pogajanja med nacionalnimi strankami, ostala so pa brez vspeha. Pretekli teden pa je dr. *Laginja* objavil v «Omni-busu» odprto pismo dežel-nemu glavarju drju. *Rizziju*, v katerem priporoča, da naj se skličejo vsi izvoljeni poslanci na skupen dogovor, da se posve-tujejo, kako odpomoči velikanski bedi istrskega ljudstva. *Rizzi* je sprejel poziv ter je za prihodnji teden sklical skupno sejo. Če bo iz te moke kaj kruha, je treba počakati. Mnogo upanja nimamo, ker ne opažamo dovolj resne volje in ker se mo-ramo spominjati na zadnja pogajanja, ki so se razbila brez vspeha. Veselilo bi nas, če bi nas presenetil rezultat.

Alkoholizem in umobolnost.

«Arbeiter-Zeitung», glasilo avstrijske so-cialne demokracije, je priobčila nekoliko statističnih podatkov o vplivu alkoholizma na umobolnost.

V letih 1877—1879 je bilo v bolnišnicah in norišnicah na Nemškem 12.836 alkoholistov in 2556 umobolnih vsled prevelikega vživanja alkoholističnih pijač. V letih od 1889 do 1901 je to število naraslo na 65.423 alkoholistov in 7394 umobolnih vsled vživanja alkohola. Petkrat večje je postalo število neozdravljivih pijancev in trikrat večje število umobolnih vsled pijančevanja. Število vsega prebivalstva se je pa povečalo samo za tretino. Na Švicarskem je bilo v norišnicah v letih 1900—1904 5504 mož od katerih je bilo 1165 umobolnih vsled pijančevanja. V norišnicah pa je bilo samo 3.8 odstotkov žensk umobolnih vsled pijančevanja. Od 5504 umobolnih je bilo 1748, ki so bili sinovi pijancev. Sodrug Oton Lang je predložil kontonskemu svetu v Curigu rezultat o posebni preiskavi iz katere je razvidno da potrosijo prebivalci Švice 250 milijonov kron na leto za vživanje alkoholističnih pijač, 200 milijonov kron za kruh in 160 milijonov za mleko. Iz poročil, ki so bile predložene v letu 1907 na zborovanju italijanskih psihijatrov, je razvidno da 13.8 odstotkov možkih in 1.9 odstotkov žensk, ki so sprejete v norišnicah, so umobolne vsled vživanja alkoholističnih pijač. Večina pa so bili umobolni tudi vsled vpliva po več ali manj intenzivnem vživanju o-pijančljivih pijač. Tudi v Italiji se število umobolnih zaradi vživanja alkohola vedno večja.

Ruski sociolog Prokopovič je na zboro-vanju ruskih studijozov socialnih ved, konstatiral, da na vživanje alkohola upliva tudi stanovanje delavca. Tisti ruski delavci, ki si ne morejo preskrbeti udobnega stanovanja potrosijo navadno 20% od svgega zaslužka za alkoholistične pijače. Kolikor lepša in udobnejša so pa stanovanja delavcev tem manj dotični delavci vživajo alkohol. Kakor drugod je pa tudi pri nas. Iz tega bi se dalo sklepati, da je naravnost nujna potreba, da se preskrbi delavcem zdrava in udobna stanovanja. Seveda ne sme se nikdar prenehati pozivljati delavstvo, da vživanje alkoholističnih pijač škoduje tudi zdravju in duševnemu razvoju.

Gospodarski pregled.

Organizacija pomorskih natararjev in kuharjev.

Vodstvo skupine omenjenih delavcev v Trstu je izdalo letos pred občinim zborom krasno poročilo, ki obsega 48 strani. V tem poročilu je natančno opisana vsa zgo-dovina organizacije rečenih delavcev, ki je bila ustanovljena po znanih krvavih do-godkih, ki so se vršili meseca februarja 1902, ter delovanje in vspehi organizacije posebno v poznejšem času. Vsled pomanjkanja prostora smo za danes prisiljeni objaviti samo mal izveček iz tega krasnega poročila.

V prvem letu svojega obstanka je imela organizacija **3266.30** kron dohodkov. V drugem letu **5528.36** kron. Govorimo seveda o skupini teh delavcev od kar so se pri-družili centrali prometnih delavcev, t. j. pred dvema leti. Izdatkov je imela skupina v prvem letu je izdala 150.20 kron bolniš-kih podpor in 30. kron podpor v slučaju smrti članov.

V drugem letu je pa izdala skupina **559.80** kron bolniških podpor, 196 kron podpor v slučaju smrti in 81.20 kron iz-rednih podpor.

V drugem letu se je tedaj izdalo za podpore tedaj 387 kron več nego v prvem. Centrali je poslala skupina v prvem letu 1817.11 kron, v drugem pa 2610.71 kron t. j. 793.60 kron več. Pred dvema leti je imela skupina **72** članov sedaj je **700** članov in od teh je 600 ki vedno redno plačujejo.

Iz tega je jasno kako napreduje poleg drugih tudi ta naša organizacija pomorskih delavcev.

V prihodnji št. pa bomo označili natančno vse pridobitve teh pomorskih trpi-nov potom svoje organizacije.

Delavske konsumne zadruga na Du-naju, so pravkar izdale poročilo o svojem delovanju v letu 1908. Iz tega poročila posnamemo marsikaj zanimivega: Te delavske konsumne zadruga so bile ustano-vljene že v letu 1864 in so do leta 1896 napredovale le polagoma. Intenzivno so začele zadruga napredovati šele ko je začela za zadruga se zanimati socialistična stranka. Vzela je zadruga pod svoje okrilje in upo-rabila vse svoje moči v provspah zadrug. V letu 1897 je poskočilo število skladišč iz dveh na 4. V letu 1900. je bilo že 11. skladišč. V letu 1933. so imele zadruga že 15; v letu 1906., 21. in v letu 1908. so imele zadruga na Dunaju že 27. skladišč. Med tem se je seveda množilo tudi število članov. V letu 1906. so imele zadruga že 16.061 članov v letu 1908. pa že 36.730 članov. V letu 1896 se je razprodalo za 1.729.000 Kron. V letu 1908 se je pa razprodalo za nad 10. milijonov blaga. V tem letu t. j. 1908 se je razdelilo medčlane 632.713 kron dividendov. Rezervni sklad znaša sedaj 430.000 kron. Skoro vsa skladišča se nahajajo v okrajih kjer prebiva delavstvo. Od vseh članov je 30. tisoč samih delavcev. Na Dunaju so 4. konsumne zadruga, ki štejejo skupaj 78.789 članov. In ker imajo ti člani gotovo svoje družine se računa da je na Dunaju 400.000 oseb, t. j. četrt vsega prebivalstva, ki ki je blago nakupljeno v zadrugah.

Slovenskim delavcem naj bo to v poduk in bodrilo.

Strokovni pregled.

Organizacija krojaških delavcev v Trstu skliče na nedeljo 18. t. m. ob 10. uri jutraj v Delavski dom izredni občni zbor, s sledečim dnevnim redom: Prečitanje zapisnika zadnjega občnega zbora; Poročila; Sklep o razpustu lokalnega društva in vstop v dunajsko centralo; Sklep o razpo-laganju društvenega imetja; Slučajnosti.

V Sarajevu so stopili pekovski delavci v plačilno gibanje. Za pekovske delavce je tedaj ta trg zaprt.

V Beljaku je trg za lesne delavce zaprt, ker se nahajajo tamonjši lesni delavci v plačlenem gibanju. Noben lesni delavec naj ne pojde v Beljak.

Zidarje se opozarja, naj ne pojdejo v Pulj iskat dela. Zadeva zidarjskih delavcev s tvrdo Münz ni še rešena. Puljski trg je za zidarje tedaj zaprt.

Ob velikonočnih praznikih so se vršili na Dunaju občni zbori sledečih organizacij: Lesnih delavcev, klesarjev, opekarjev, to-bačnih delavcev in delavcev, trgovinskih uradnikov in nižjeavstrijskih poljedelskih delavcev. Nadalje še občni zbor dunajskega

delavskega pevskega in telovadnega društva; v Pragi občni zbor uradnikov pri zavaro-valnicah, v Olmütz-u pa stankin zbor so-cialne demokracije na Moravkem.

Kakor se vidi, so ponekod praznovali delavci velikonoč praz imenitno.

Književnost in umetnost.

Majski List izda naša stranka tudi letos in sicer na 12. straneh in z ovitkom. List bo torej večji nego druga leta. Imel bo bogato vsebino ter bo skrbno urejen in ilustriran. Izšel bo najkasneje do palovice aprila. Vse organizacije in sodruge opoza-rjamo na to in prosimo naj naznanijo naročila čim prej «Delavski Tiskovni Družbi» v Ljubljani, Dunajska cesta 20.

Noben sodrug ne bi smel ostati brez majskega lista.

Naši Zapiski. Izšla je dvojna številka «Naših Zapiskov» in sicer 3. in 4. To pa zato, ker se hoče da se bo letnik zaključil v decembra z 12. številkami. Vsebina te dvojne številke je sledeča: *Junij*: Poraz. - *Ethin Kristan*: Herceg-Bosna. - *R. L.*: Anarhizem (Dalje). - *Dr. H. Tuma*: Po osemdesetletnici Leva Nikolajeviča Tolstega (Konec) - *Dr. Dragotin Lončar*: Iz poli-tične korespondence dr. Janeza Bleiweisa (Dalje) - *Dr. Boris Zarnik*: In memoriam Charles Darwin (Konec) - *Dr. Ivan Prija-telj*: Donesek k jezikovni in socialni zgo-dovini slovenski - *Dr. Edvard Šerko*: Duhovnost in klerikalizem. - **Pregled**: Narodno gospodarstvo; Biologija; Strokovni pregled; Zdrušništvo; Literatura; Šolstvo; Politika. - *Oton Zupančič*: Epigrami.

Upamo, da bodo cenjeni naročnik s to dvojno številko zadovoljni. Prosim pa tudi vse tiste, ki so prejeli 1. in 2. št. «Naših Zapiskov» ter prejelitudi to 3. in 4. št. naj pošljejo naročnino vsaj za pol leta. Ako se izkaže da bo veliko naročnikov, se bodo «Naši Zapiski» povečali na 32. strani. Ob enem pa izdajateljstvo obljublja, da bo dalo ob polletu vsakemu naročniku lepo knjigo feljtonov češkega pesnika J. S. Macharja v slovenskem prevodu.

Občina in socializem

Bližamo se občinskim volitvam in zdi se nam potrebno objaviti nekoliko zanimivih točk iz knjige «Občina in socializem», ki jo je spisal naš sodrug *Abditus*. Čitateljem in slovenskim delavcem bo to gotovo v korist.

V svetovnem boju za zmago kolektivismu ima izvršiti občina veliko nalogo. V socialni revoluciji je občina, kot pomemben del or-ganizacije človeške družbe, merodajen čini-telj. Vsled tega mora biti delo neposedu-jočih produktivnih slojev v njej premišljeno ter imeti določeno smer, ki odgovarja nji-hovemu socialnemu stališču.

Socializem je že davno preživel dobo, ko je nastopal čisto v kozmopolitiški obliki. To je bilo začetkoma potrebno za napredek socialne misli. Ko se je socializem ukore-ninil pri različnih narodih, se je pa moral prilagoditi razmeram dotičnega naroda.

Slovenci smo narod, ki v svetovnih bojih družbe ne odločuje. Vendar pa socializem uči ne le napredek posameznega individua, temveč ima tudi nalogo malim narodom ustvariti pogoje za njih obstanek.

Občina je prav pripravna za tako delo. Kakor pa je pri slehernem delu treba tudi sposobnih ljudi, da isto uspeva, tako jih je treba tudi v politiki in še bolj pri go-spodarskem delu. Danes v javnem delu le preveč zmaguje politična strast nad razumom.

Gospodarske razmere našega naroda so zelo neugodne. Načelo narodne hegemonije je Slovincem zelo škodavalo. Kar niso mogli storiti šovinistični nasprotniki, to smo do-polnili sami. Neumestno je, se meriti s ta-kim nasprotnikom na istem bojišču. Slovenci nismo samostojni in ne odločujemo v kakih svetovnih parlamentih, temveč komaj v naših še nerazvitih občinah. Tu je pa o-gromno dela; saj vidimo, da sede v občin-skih zastopih ljudje, ki so izvoljeni kot pristaši tega ali onega programa, pa nimajo zmožnosti ga zastopati in delati po njem.

Za sleherni občino je torej velikega po-mena vprašanje o prirastni renti, o volilnem pravu, socialni politiki, stanovanjih.

Socializem prodira tudi na Slovenskem zmagovito. Kot smer v malem narodu se mora tudi on ozirati na te razmere. Slo-venski narod ni svetoven; tudi njegov so-cializem ne more postati tak.

Toda on ima izvršiti veliko delo, v prvi vrsti — da molčim o njegovi kulturni misli — na gospodarskem polju. V upravi našega narodnega imetka ima socializem

izzvati revolucijo, a velik del te revolucije se ima izvršiti v občinski upravi.

Prosti razvoj in prosto gibanje občine zelo obtežuje namreč tudi v Avstriji moč, ki jo ima država nad njo.

Nikakor se ne sme zanikati dobra stran državnega ali deželnega nadzorstva nad po-sameznimi občinami. Kakor pa ima vsaka stvar svojo slabo stran, tako jo ima tudi to nadziranje. V bistvu birokratizma je, da se to nadziranje izvršuje napačno. Birokra-tizem je povsod in vedno enak. Državne koristi nimajo — po načelih birokratizma — nobene zveze z ljudstvom.

Prosta občina je temeljni pogoj ljud-skega napredka, temveč tudi napredka in naglega razvoja države.

Na Francoskem je bilo z občino bistveno drugače kakor na Angleškem. Vendar pa je francoska občina, kar je zamudila, ko je bila še odvisna, deloma popravila pozneje z razširjenjem volilnega prava. Zato je ob-sojati pri nas odvisnost občine od države ali dežele tudi glede spremenitve volilnega reda.

Država pri nas nadzoruje, občino tam, kjer jo najmanj briga. To nadziranje države sicer ni brez vseh temeljnih povodov, ali vendar bi ga država ali dežela lahko — brez svoje škode, a na korist občine — pre-pustila občinarnjem.

Občina trpi pod tem nadziranjem pri svojem takozvanem prenešenem delokrogu. Občinskega predstojnika izvolijo občinarji; toda on se ima zagovarjati za svoje dejanje in nehanje v prvi vrsti napram državi, v drugi pa šele napram svojim volilcem. Toda volilec ga ne morejo pozvati na odgovor, če on sam neče; lahko ga pa pozove država glede prenešenega delokroga. Po mestih imamo občinske urade (magistrat), ki pos-lujejo v imenu občinskega predstojnika (žu-pana). Na ta urad nimajo občinarji nobe-nega vpliva, kar se tiče prenešenega delo-kroga občine, pač pa ga ima država, odnosno tudi občina. Tu je torej steza, po kateri se je vtihotalil v občino državni birokratizem, ki ga pa morajo vzdrževati občinarji hoté ali nehoté.

Socializem mora nastopiti proti preneše-nemu delokrogu občine v današnji obliki. Glede prenešenega delokroga naj bi se ob-činam prepustilo, da se dogovore same med seboj glede teh poslov, ki obremenjujejo mnogokrat delovanje občine najobčutnejše.

Danes se vse državno in deželno nad-ziranje občin steka v praznih formalnostih. Pravo nadziranje se bo izvršilo, ko postane občina že toliko neodvisna, da bo lahko odločevala vsaj o svojem volilnem pravu. Danes je političsko življenje kulturnih na-rodov toliko razvito, da ga lahko nadzira vsah posamezen ud občine, kajti s tem, ker ima glas v občinski upravi, postane tudi njegov interes na skupnem premoženju večji.

Socializem kot oznanjevalec gospodar-skega kolektivismu izziva preobrat; naravno je, da tudi ne more in ne sme prezreti občine, ki pomeni v družbi prvo stopnjo njene organizacije in družbenega življenja. Prvi klic njegov na tem polju pa je:

Svobodno občini, da se more preiti v svobodno državo!

Država in občina.

Državni občinski zakon določa, da se mora vsako zemljišče prištevati v zvezo kake občine (soseske). Izvzeti so samo kraji, kjer stanuje cesar in dvor, njegovi gradovi in druge stavbe s pritliklinami (parki, dre-voredi itd.). Deželni zakoni določajo o raz-merju med veleposestvom in občino. Ločitev veleposestva od občine pa se more izvršiti le, če veleposestvo prevzame dolžnosti ene občine.

II. Vsak avstrijski državljani mora biti pristojen v kako občino. O vzprejemu tuje-zemcev v občinsko zvezo odloča občina. Nobena občina pa ne sme zabraniti bivanja v občini tujcem, ki se izkažejo, kam so pristojni, ali pa so napravili korake v svrhu pridobitve pristojnosti ter so neo-madeževani in ne nadlegujejo javnosti s prosjačenjem.

III. Delovanje sleharne občine je dvojno; samostojno in prenešeno. K samostojnemu delovanju spada:

1. Prosta uprava občinskega premoženja in na občinsko zvezo se nanašajočih zadev.
2. Skrb za varnost oseb in premoženja.
3. Skrb za vzdrževanje občinskih cest, ulic, trgov, mostov kakor tudi za varnost in udobnost prometa na cestah ter vodah.
4. Tržno nadzorstvo in pregled tržnega prometa s posebnim ozirom na ceno in mero.
5. Zdravstveno nadzorstvo.
6. Družinsko in delavsko nadzorstvo ter oskrbovanje poselskega reda.
7. Nравstveno nadzorstvo.
8. Preskrbljevanje ubogih in skrb za občinske dobrodnele zavode (bolnice, ubož-nice itd.).

9. Stavbeno in požarno nadzorstvo, izvrševanje stavbenega reda in izdajanje nadzorstvenih stavbenih dovolil.

10. Po zakonu dovoljeni vpliv na srednje in ljudske šole, ki jih vzdržuje občina, ter skrb za njih ustanovitev in vzdrževanje.

11. Poravalni poskus med prepirajočimi se strankami po izvoljenih zaupnih občanarjih.

12. Izvršitev prostovoljnih dražeb premičnin.

Pod prenešenim delokrogom občine pa je razumeti: Dolžnost občine, sodelovati v javni upravi. (Več občin se lahko združi k skupnemu izvrševanju svojih poslov. Občine, ki nimajo sredstev, da bi pokrile iz prenešenega delokroga nastale dolžnosti, je združiti s kako drugo občino, dokler se razmere ne spremenijo. O tem določajo deželni zakoni).

(Dolje prih).

Izdajatelj in odgovorni urednik VINKO KERMOLJ.
Tiska: TISKARNA MODERNA M. Susmel & Comp
ulica della Zonta 8.

Tržaške delavske zadruga.

V. zadrugno leto. 1908-1909. 2439 članov.

Skladišča

I. ul. dell' Istria št. 10. II. ul. Belvedere št. 34'
III. ul. del Salice št. 4. IV. ul. Acquedotto št. 67.
V. Milje VI. ul. Conti št. 26. VII. Gorica.

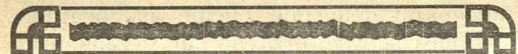
Pregled razprodaje:

Zadrugna doba 1907-1908	1908-1909
Kron	Kron
Julija 21065.09	38389.38
Avgusta 21283.22	41232.56
Septembra 22637.38	41616.94
Oktobra 95.635.84	47806.71
Novembra 27.497.52	48810.96
Decembra 30.430.04	53871.63
Januarja 32.121.53	57351.86
Februarja 36.710.15	52883.32
Marca 38.083.29	62758.55
255.464.06	444721.91

V enakih mesecih se je tedaj v letošnji dobi razprodalo za 189.257'85 kron več blaga t. j. za 74% več.

Dividende. Do všteteja 31. marca 1909 se je razdelilo društvenikom za 4.114'95 kron dividendov od dobe 1908—1909.

Podpore vdovam in bolnim članom se je dalo do všteteja 31. marca za 2397'83 kron blaga.

Dolžnost vsakega sodruga je, biti naročen tudi na glavno glasilo jugoslov. soc. demokratične stranke

„Rdeči Prapor“

Pozor!!!

Podpisani priporoča vsem sodrugom — svojo —

Mlekarno

— iz —

Sv. Jurija pri Kranju.

Mleko sveže 2 krat na dan.

CENE:

1 liter 26 vin.

1 liter na dom 28 vin.

Fran Kuralc

Rojan-Škorklja št. 260

TRST.

Pozor! V novem skladišču vina in likerjev

Blizu kinematografa Eden

ul. Madonnina št. 11, se prodaja različna vina prve vrste in po najnižjih cenah.

Refosk . . po 56 vin. liter

Moskat . . po 72 vin. liter

Istrsko . . po 48 vin. liter

Razen tega ima na razpolago še veliko zbirko belih namiznih in dezertnih vin, likerjev, i. t. d.

Pošilja franko na dom

Vzorec naokus brezplačno

2000 kron se da onemu, ki bi našel da je moje vino ponarejeno.

Skladišče vina in likerjev FONDA

TRST, ul. Madonnina št. 11.

Nova klobučarnica

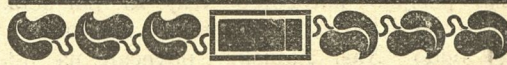
GIORGIO DE LUISA

pred kratkim otvorjena

v ul. Barriera Vecchia št. 2

Velika zbirka najnovejših klobukov in kap vsakih oblik iz najboljših tovarn.

Cene zelo nizke.

= LIKARICA =

JULIJA POLLAK

— TRST —

ulica Sette Fontane št. 5. I. nad.

Priporoča se sodrugom.

= Delo fino in točno. =

Postrežba na dom.

Skladišče

ameriških mrežic in aparatov za električno in plinovo luč

E. WÖFLER - TRST

ulica delle Acque št. 20.

Knjigoveznica

PIPPAN & BORTUZZO

ul. Valdirivo št. 19. II. nad.

Izdeluje najfinejša in tržna dela po zelo nizki ceni.

= KAROL GERBEC =
BRIVEC v ulici delle Acque št. 17.
Enotni mesečni tarif. Šterilna svetilka Long.
Zbirka parfumarij in mila.

Kmečka delavska gospodarska zadruga

v Dobravljah na Goriškem

Registrovana zadruga z omejeno zavezo.
USTANOVLJENA LETA 1908.

Podpisano se tem potom zahvaljuje dosedanjim vinskim odjemalcem, posebno občenemu konsumnemu društvu v Ljubljani delavskemu konsumu v Idriji, zasebnikom v Mirnu in drugod.

To priliko pa uporabi, da priporoča veliko množino svojega še neprodanega vipavskega naravnega vina iz lastnih kleti združenih kmetov iz Dobravelj, Skrilj, Brji, Šmarji, Rihemberga, Kamnja in bližnjih vasi, vsem svojim dosedanjim in novim odjemalcem po Kranjskem, Primorskem, Štajerskem, Koroškem in drugod.

Pošilja se od 56 litrov naprej po jako zmernih cenah.

ZADRUŽNO VODSTVO.

KAVARNA UNIONE = TRST =
Ulica Caserma
= in ulica =
Torre Bianca.

— Napitnina je odpravljena. —

Velika zbirka političnih in leposlovnih revij

— in časnikov v vseh jezikih. —

FRATELLI PAGANI

— TRST. Ulica Acquedotto št. 6. —

Velika zbirka igrač, okrasov, parfumarij, mila, ovratnikov, zapestnikov,

kravat, i. t. d.

Gostilna „Casa del Popolo“

(Zadrugna delavska gostilna)

Trst, ul. S. Lazzaro in ul. S. Caterina

Domača kuhinja vedno dobro preskrbljena.

— Cene zmerne. —

Shajališče zunanjih sodrugov.

Slovani! — Podpirajte edino — Slovani!

Slovansko knjigarno in papirnico

Josipa Gorenjca, Trst, ul. Valdirivo 40